

Správa z vedeckej konferencie s názvom Právne a etické aspekty disciplinárnej zodpovednosti sudcov* (Bratislava 15. 11. 2024)

Disciplinárna zodpovednosť, a predovšetkým tá sudcovská, sa v súčasnosti stáva čoraz aktuálnejšou témou. Teší sa pozornosti z rôznych uhlov pohľadu – či už z ústavnoprávneho, správneho, teoretickoprávneho, ako aj historického. Zvýšená pozornosť širokého spektra osôb o danú problematiku si vyžiadala potrebu uskutočniť podujatie, ktoré by poskytlo priestor na výmenu poznatkov naprieč spomenutými odbormi, ale aj najrôznejšími profesiami.

Preto sme radi, že sa 15. novembra 2024 na pôde Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave uskutočnila konferencia s názvom *Právne a etické aspekty disciplinárnej zodpovednosti sudcov*, ktorá sa konala pod záštitou Katedry teórie práva a filozofie práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave v rámci projektu VEGA č. 1/0579/23 – Právne a etické aspekty disciplinárnej zodpovednosti v právnom štáte.

Aktívnymi účastníkmi, ako aj súčasťou pléna konferencie, boli zaujímavé osobnosti naprieč sektormi právnického vzdelávania, právnej vedy a právnoaplikačnej praxe – študenti práva, zástupcovia právnických fakúlt a fakulty verejnej správy, zástupcovia Najvyššieho súdu SR, Najvyššieho správneho súdu SR, Ministerstva spravodlivosti SR, kancelárie Verejného ochrancu práv, ako aj zástupcovia z radov advokácie, notárstva či z Ústavu štátu a práva Slovenskej akadémie vied. Konferencia prebiehala v rámci štyroch panelov, pričom po príspevkoch každého panelu prebiehala s účastníkmi plná bohatá diskusia a výmena poznatkov, názorov a praktických skúseností.

Konferenciu otvorila prof. JUDr. Mgr. **Martina Gajdošová**, PhD., ktorá po uvítaní ctených hostí upriamila pozornosť na interdisciplinárnu tému konferencie. V úvode zvýraznila súčasné trendy v rámci vyvodzovania

disciplinárnej zodpovednosti sudcov, ako napr. neustály legislatívny vývoj, ktorým sa presadilo zavedenie sudcovskej samosprávy, vznik súdnej rady, prítomnosť laického prvku či nový prístup k etickým pravidlám. Poukázala na to, že disciplinárna zodpovednosť bola tradične vec neverejná a interná, no od roku 1991 sa jej veľká časť stala oblasťou verejného záujmu. V súčasnosti sú tak prítomné dva smery – jednak právo verejnosti na informácie, ale zároveň potreba dôvery v interné procesy danej profesie. Profesorka Gajdošová tak zvýraznila nastupujúce trendy spolu s ohliadnutím na predchádzajúce obdobia, zároveň však načrtla témy rezonujúce vo vedeckom diskurze, ako aj na nadchádzajúcej konferencii.

Po úvodnom slove zaznel prvý príspevok z prvého panelu konferenčného dňa, a to konkrétne podpredsedníčky Najvyššieho súdu Slovenskej republiky JUDr. **Andrey Moravčíkovej**, PhD., ktorá sa v príspevku *Sloboda prejavu sudcu a jej limity dané etickými pravidlami* venovala problematike slobody prejavu sudcov, ktorá je neoddeliteľne spojená s ich integritou a dodržiavaním etických zásad. Poukázala na to, že sloboda prejavu sudcu je prirodzenou súčasťou jeho práv, avšak nesie so sebou značné limity. Tieto limity vyplývajú predovšetkým z etických pravidiel, ktoré sudcov zaväzujú k profesionálnemu vystupovaniu a správaniu, ktoré neohrozuje dôveru verejnosti v súdny systém. Doktorka Moravčíková podčiarkla, že sudcovská integrita spočíva nielen v odbornosti, ale aj v schopnosti udržať si dôstojnosť a neutralitu v situáciách, ktoré môžu byť emocionálne vypäté. Diskutovala tiež o význame disciplinárnych konaní, ktoré fungujú ako prevencia voči závažným porušeniam, pričom pripomenula, že až prípady pred disciplinárnym senátom naznačujú prekročenie hranice prijateľného správania. Verejné prejavy sudcov musia byť preto opatrne formulované a mali by sa vyhnúť momentom, ktoré by mohli byť nesprávne interpretované médiami či verejnos-

* Táto správa je súčasťou výskumnej úlohy a výstupom z projektu VEGA č. 1/0579/23 – Právne a etické aspekty disciplinárnej zodpovednosti v právnom štáte.

ťou. Osobitný dôraz bol venovaný stanoviskám súdnej rady, ktoré poskytujú autentický výklad etických pravidiel a pomáhajú sudcom rozlíšiť, čo je v ich prejave prípustné. Doktorka Moravčíková zároveň prezentovala niekoľko konkrétnych prípadov z praxe, ktoré ilustrovali situácie, kde hranica medzi slobodou prejavu a neetickým správaním bola tenká.

Druhým panelistom bol Mgr. **Michal Novotný**, sudca Najvyššieho správneho súdu SR. Magister Novotný v príspevku s názvom *Prehľad rozhodovacej činnosti NSS SR v disciplinárnych veciach* analyzoval postavenie a fungovanie Najvyššieho správneho súdu SR (ďalej aj len NSS SR) v kontexte disciplinárneho súdnictva a výziev, ktorým čelí. Poukázal na potvrdenú ústavnosť a zákonnosť zriadenia NSS SR a zdôraznil jeho súlad s európskymi záväzkami. Kritizoval nedostatky spôsobené prevzatím agendy pred prijatím procesného poriadku a upozornil na potrebu legislatívnych zmien, najmä pripravovanej novely disciplinárneho poriadku. Hovoril o znižovaní rizika zneužitia návrhového oprávnenia a taktiež riešil otázku prísediacich sudcov, ktorých pozícia môže byť ohrozená podaním disciplinárneho návrhu. Napokon zdôraznil, že právne názory sudcov by nemali byť predmetom disciplinárnych konaní, pokiaľ nejde o závažné porušenia, a apeloval na potrebu zohľadniť materiálny korektív v posudzovaní ich konania.

Vybrané aspekty výkonu profesie sudcu aj z pohľadu člena vedeckej obce vo svojom príspevku predniesol prof. JUDr. **Juraj Vačok**, PhD., sudca Najvyššieho správneho súdu SR a člen Katedry správneho a environmentálneho práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, ktorý sa v príspevku *Ľvozdovanie disciplinárnej zodpovednosti sudcov z pohľadu člena disciplinárneho senátu* venoval kľúčovým otázkam disciplinárneho súdnictva, ako sú osobná pôsobnosť disciplinárnych senátov, charakter procesov, zloženie senátov a právoplatnosť rozhodnutí. Zdôraznil význam externej kontroly profesií pre predchádzanie zakonzervovaniu systémov a zneužívaniu samosprávy. Profesor Vačok sa kriticky vyjadril k náročnosti fungovania sudcov v dvoch rôz-

nych právnych režimoch, kasačnom i disciplinárnom. Diskutoval o postavení prísediacich sudcov, vyzdvihol ich prínos, ale upozornil na organizačné a etické výzvy vrátane rizika konfliktu záujmov. Pri otázke jedноступňовosti konania hodnotil dvojступňовosť v určitých prípadoch ako zmysluplnú. Zároveň zdôraznil potrebu systematického riešenia disciplinárnych návrhov a apeloval na zavedenie materiálneho korektívu do procesu, ktorý by zabezpečil spravodlivejšie posudzovanie skutkov sudcov.

Keďže konferencia prebiehala hybridným spôsobom, druhý panel sa začal príspevkom *Sudcovská etika a disciplína v starom Uhorsku* online pripojený prof. Dr. **Ivan Halász**, DrSc., z Fakulty štátovedy a medzinárodných štúdií Univerzity pre verejnú službu v Budapešti, vďaka ktorému sa účastníci konferencie oboznámili aj s historickým pohľadom na zakotvenie sudcovskej etiky a disciplinárnej zodpovednosti sudcov, konkrétne v období starého Uhorska. Profesor Halász chronologicky predstavil pramene, v ktorých sa objavovala právna úprava tejto oblasti, ako boli napr. panovnícke dekréty, zákonné články, či aj štatút slobodného kráľovského mesta Modra. Legislatívnu aktivitu 19. storočia v podobe zákonných článkov symbolicky odštartovali marcové zákony, no zákony o postavení justície prišli až v neskoršom období, pri ktorých profesor Halász objasnil aj kontext procesu ich prijímania a dobové debaty.

Príspevok s názvom *Medzinárodná ochrana disciplinárne stíhaných sudcov* predstavil prof. JUDr. **Ján Svák**, DrSc., z Katedry medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Objasnil, že akcelerácia nadnárodnej ochrany sudcov sa začala práve v súvislosti s legislatívnymi reformami v poslednej dekáde, najmä tým, že dochádzalo k obave o zneužívanie zasahovania zákonodarnej a výkonnej moci do nezávislosti súdnictva. Sudcovia sa tak začali obracať na nadnárodné inštitúcie, aby im poskytli ochranu. Poukázal na najdôležitejšie pramene jednak na globálnej úrovni, ale aj regionálnej, a to jednak na dohovory a *soft law* dokumenty, ale aj judikaturu Súdne-

ho dvora Európskej únie a Európskeho súdu pre ľudské práva. Konkrétnejšie upozornil aj na judikatúru ESLP týkajúcu sa problému zneužívania disciplinárneho konania na iné účely, ako je napr. perzekvovanie sudcov. Záverom zvýraznil aj relevantnosť Poradnej rady európskych sudcov, keďže aj samotný ESLP v rozhodnutiach odkazuje na *soft law* dokumenty pochádzajúce z jej činnosti.

Posledným panelistom bol hosť z Českej republiky JUDr. **Maxim Tomoszek**, Ph.D., z Právnickej fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Doktor Tomoszek v príspevku s názvom *Za čo a jak mají být soudci disciplinárně odpovědní?* zdôrazňoval ústavnoprávny rámec zodpovednosti sudcov za výkon ich funkcie. Zároveň vyzdvihol dôležitosť etického rámca disciplinárnej zodpovednosti, ktorý má svoju relevanciu pri priebežnom verifikovaní morálnej integrity sudcu. Pripomenul, že disciplinárna zodpovednosť sudcov má ústavný a etický rozmer, slúži na ochranu hodnôt ako nezávislosť, nestrannosť a dôstojnosť, a priebežne overuje ich morálnu integritu. Poukázal na nevhodnosť trestnoprávnych nástrojov v tejto oblasti a zdôraznil potrebu hodnotiť správanie sudcov aj podľa profesijnej etiky a zásad proporcionality. Sankcie majú byť krajným riešením, keď je potrebný impulz na zmenu správania, pričom už samotné disciplinárne konanie je formou hodnotenia konkrétneho správania. Doktor Tomoszek zdôraznil význam sľubu sudcu ako vyjadrenia etických zásad, no upozornil, že ich často sudcovia nedodržiavajú. Disciplinárne konanie by malo skúmať, či bolo správanie sudcu etické, pričom je nevyhnutné kombinovať pohľad profesijný aj externý, aby bola zaistená objektivita a dôvera verejnosti.

Predposlednú panelovú časť otvorila prof. JUDr. **Soňa Košičiarová**, Ph.D., z Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, ktorá v príspevku s názvom *Ako (ne)použiť ustanovenia Trestného zákona pri posudzovaní disciplinárnej zodpovednosti sudcu* analyzovala využívanie ustanovení prvej časti Trestného zákona pri disciplinárnej zodpovednosti sudcov, čo je umožnené na základe § 4 Disciplinár-

neho súdneho poriadku. Zdôraznila, že subsidiarita sa týka iba hmotnoprávnych aspektov, a pri procesných otázkach je analógia vylúčená. Subsidiárne použitie hmotnoprávnych ustanovení Trestného zákona je podľa nej obmedzené rozdielnou povahou disciplinárnych vecí. Profesorka Košičiarová spomenula, že Najvyšší správny súd SR a Súdna rada SR pri vyvodzovaní disciplinárnej zodpovednosti najčastejšie používajú ustanovenia týkajúce sa časovej pôsobnosti, definície úmyslu či zásad ukladania trestov. Zároveň upozornila na problém nedostatočnosti hodnotenia závažnosti konania sudcu, ktorý súvisí s obmedzenou právnou úpravou.

Následne doc. JUDr. **Matej Horvat**, Ph.D., z Katedry správneho a environmentálneho práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave vo svojom príspevku *Nezávislý a nestranný súd v disciplinárnych konaniach* analyzoval nezávislosť a nestrannosť disciplinárnych senátov Najvyššieho správneho súdu SR v kontexte článku 6 Európskeho dohovoru o ľudských právach (ďalej aj len *EDLP*). Zdôraznil, že disciplinárny súdny poriadok má procesný charakter s prvkami hmotnoprávnych ustanovení, no nejde o kodifikačný predpis. Diskutoval o právnej úprave prísediacich sudcov, pri ktorých sa objavujú pochybnosti o súlade s článkom 6 EDLP, najmä v prípade automatického zániku funkcie prísediaceho po podaní disciplinárneho návrhu. Docent Horvat predstavil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, konkrétne rozhodnutia, ktoré sa venovali otázkam nezávislosti súdu. Upozornil na potrebu zachovania garancií nezávislosti, ako je vylúčenie vonkajších tlakov zo strany vlády či strán sporu, pričom spomenul aj problematiku vymenovania sudcov v Poľsku. Vo svojom závere docent Horvat zhodnotil, že disciplinárne senáty NSS SR spĺňajú požiadavky nezávislého súdu podľa článku 6 EDLP a neidentifikoval žiadny dôvod, ktorý by ich nezávislosť spochybňoval. Navrhol však zvážiť zmenu legislatívy, aby zánik funkcie prísediaceho nebol automaticky naviazaný na podanie disciplinárneho návrhu, čím by sa posilnila stabilita a vnímanie nezávislosti senátov.

Posledným panelistom tejto časti bol člen Katedry teórie práva a filozofie práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave doc. JUDr. **Branislav Fábry**, PhD., ktorý vo svojom príspevku s názvom *Dezinformácie a právnické profesie* analyzoval pojem dezinformácie a jeho riziká pre právnické profesie. Upozornil na problematickú definíciu dezinformácie, ktorá sa často používa bez dostatočného konceptuálneho ukotvenia, čím samotní autori boja proti dezinformáciám môžu šíriť manipulatívne informácie. Kritizoval, že tento pojem sa stáva nástrojom politického boja a diskreditácie názorových oponentov. Docent Fábry poukázal na historické príklady dezinformácií, ako sú procesy vedené Cicerom, obvinenia Pasteura či Semmelweisa, pričom zdôraznil, že ide o dlhodobý fenomén, nielen o problém súčasnosti. Sociálne siete, médiá a umelá inteligencia však, podľa neho, tento jav ešte zhoršujú selektívnym podávaním informácií. Právnické profesie podľa Fábryho čelia riziku, že označenie „dezinformácia“ sa stane emocionálne nabitým a bude polarizovať disciplinárne konania. Na záver varoval, že používanie pojmu dezinformácie v právnej praxi si vyžaduje opatrnosť, aby sa predišlo jeho zneužitiu na umlčovanie oponentov a zvýšeniu polarizácie spoločnosti.

Záverečný panel sa týkal doktorandov Katedry teórie práva a filozofie práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Doktorand katedry teórie práva a filozofie práv Mgr. **Marián Ruňanin** sa v príspevku s názvom *Generatívna umelá inteligencia v prostredí súdov*^{*} venoval otázke používania umelej inteligencie na súde, najmä programov, ako sú ChatGPT a Gemini. Prezentoval výsledky empirického prieskumu, z ktorých vyplývalo, že

malá časť sudcov aktívne využíva tento nástroj a veľká časť vníma pozitíva týchto nástrojov. Magister Ruňanin upozornil na nedostatky týchto modelov a riziká spojené s ich využívaním, a odporúčal ich v súčasnosti obmedziť.

Posledný príspevok s názvom *Oslabenie sudcovského prvku pri vyvodzovaní disciplinárnej zodpovednosti sudcov* predniesla doktorandka rovnakej katedry Mgr. **Ľuba Mikulová**. Objasnila, že sudcovský prvok bol v dôsledku legislatívnych zmien účinných od roku 2021 v súvislosti so vznikom Najvyššieho správneho súdu SR oslabený najmä pre stratu vplyvu sudcovských rád. Jednak pre komparatívny poznatok z Českej republiky, ale aj súčasnú judikatúru EŠP, sa tak možno pýtať, akú podobu by mal mať sudcovský či nesudcovský prvok v budúcnosti. Akcentovala však na tomto mieste potrebu analýzy jednotlivých rozhodnutí pre lepšie spoznanie pôsobenia nesudcovského prvku v praxi.

Nekončiace debaty prebiehajúce tak počas oficiálneho rokovania, ako aj počas prestávok, sú dôkazom, že téma disciplinárnej zodpovednosti sudcov je živá a vyvoláva záujem tak právnej vedy, ako aj praktizujúcej verejnosti. Organizátori sú vďační za hojnú účasť aj v pokračujúcej hodine v piatok večer, ktorá ukázala, že nadšenie pre tému a zvedavosť nepoznajú únavu. Je zjavné, že dopyt po ďalšom skúmaní jednotlivých aspektov tejto problematiky je obrovský, preto sme radi, že táto konferencia k tomu mohla prispieť.

Zborník príspevkov jednotlivých referujúcich bude pod rovnomeným názvom ako konferencia publikovaný začiatkom roka 2025.

Ľuba Mikulová*
Marián Ruňanin**

* Mgr. Ľuba Mikulová, interná doktorandka Katedry teórie práva a filozofie práva Právnickej fakulty UK v Bratislave.

** Mgr. Marián Ruňanin, interný doktorand Katedry teórie práva a filozofie práva Právnickej fakulty UK v Bratislave.